

J E L E N K Ö R.

4. szám.

Pest szombat január 11-dikén.

1834.

Foglalat: Magyarország (Duna-áradások; flumei levelezés; pesti uemz. Casino gyülemése; magy. színészeti statistika; Madách Imre †; iug. szerzetesi betegek 1833ban). Anglia (toryk, whigek 's radicalisták fő szempontja; propagandai parallelismus; biztosító új szerződés Törökország fennmaradására; Franciaország (jeles csata Atlas hegynél; alg. biztosság vizsgapontja; Czartoryski lakomája; szellemi látkörrajz). Prussia (nyilvános pörlési rend, Bentham munkája becése). Spanyolország (guerilla-csaták; madriti 's újabb hadihírek). Portugália (dec 20ig terjedő hírek Lissabonbul) Amerika (Santanna győzödelme 's a' t.). Olaszország (Róma idegensége a' spanyol királynéhoz). Elegyhírek.

M A G Y A R O R S Z Á G.

Főherczeg Nádorunk ő Fensége Bécsből jan. 4kén érkezett ismét vissza Pozsonyba. E' városnál is igen nagy a' Duna, 's több helyen öntött ki. Gutta m'városban házakat is sodrott el.

Győr jan. 7ikén: Karácsonról fogva nálunk jobbadán esik, sok szélvész dühödött, a' vizek úgy megáradtak, hogy nem csak ágyokon tulkeltek, hanem a' kiöntést akadályozni készült gátokat 's töltéseket annyira átszak- 's lyuggaták, hogy vidékünk úgy szőlván tengerhez hasonlít, az árvíz csaknem olly nagyra növen mint az 1830diki tavaszkor volt. Láthatni elragadott bölcsöket, holttesteket, döglött marhákat, 's egyéb ház és szobabeli holmikát a' vizen uszkálni. A' dunakapunál a' víz egész a' bástyaig torladd. Révfa, Sziget uszik. A' rábai nágyobb hidat meg kelle kövekkel terhelni, hogy a' víz pallóit fölemelvén el ne sodorja. Abdán felül Ötevényig a' töltés úgy meg vagyong, hogy a' lovak hason felül gázolnak a' vízben. E' töltés-szakadásokat előmozdítá főképen azon iszonyu fürgeteg, melly majd négy napig dult e' vidéken. Két nap óta hidegünk nagy, a' víz keveset apad. Sok szerencsétlenségnek kelle történni, mert a' károsított és segedelem-kéregetők száma napról napra szaporodik. M. A. Európa minden országiból főképen a' hollandi, német 's francia földről hasonló jeremiákkal telvék a' hírlapok.

A' flumei kir. kormánysszék dec. 27diki ülésében Bajzáth Rudolf titoknokságra lett legfelsőbb helyi kineveztetése által, a' keblebeli megürült val. concipistaságra, eddigi tiszteletb. concipistát Bujanovics Ernesztet nevezé ki.

Fiume dec. 18. 1833. Kereskedésünk állapotja a' közelebb mult octoberben szinte kielégítő volt: midőn a' behordott áruk értéke 123,580 pengő fra, a' kihordottaké pedig 211,772 peng. fra menvén, a' kereskedési mérleg részünkön activ volt 88,192 pengő frban. Érkezett rhadánkra ezen hónapban 5

brigantin 's 102 pielego 's brazzera. Terhelve elment: 4 brigantin 's 165 pielego, trabaccolo 's a' t. A' behordott áruk közt mennyiség 's értékre nézve következők érdemelnek figyelmet: só, olaj, cukor, ris, tőkehal, bor, bőr, kézművek, vas 's a' t.; a' kivittek közt leginkább említendő: leveles dohány, kender, méz, rongy, vászon, szén, kopottréz, külországi só, hordódonga 's a' t.

A' bécsi priv. osztrák nemzeti bank-igazgatóságának mult 1833 dec. 31kén bevégzett eszt. számvitele szerint, a' váltó (Einklösungs-és Anticipations-schein) papirospénzből azon nap még 26,776,538 ft. maradt fön forgásban.

A' pesti Nemzeti Casino ügyében.

Folyó január' 26án reggeli 10 órakor a' pesti Nemzeti Casino közgyülemést tart, mellyre minden Részvényes azon megjegyzés mellett hivatalos, hogy az alaprendeletek 10ik pontja értelmében ezen napon választandó három új Igazgató, egy Jegyző és harmincz választottsági Tag választásában részt vegyen; — Kéretik tehát minden illető Részvényes, hogy azon harmincznégy tag nevét, — kiket e' hivatalokra választatni ohajt, — egy levélkére előre feljegyezve, ezen gyülemésbe elhozni, — 's ezen szavazati levelkét az arra kirendelt biztosságnak általadni ne terheltesék, — természetesen értődven, hogy csak annak lesz illy levélke által joga szavazni, ki maga személyesen jelenend meg.

Budapest: hazai színészetünk és színészek legördült évi statistikájokra nézve közértesítésül e' következő adatokat iktatjuk ide: a' budain kívül még több más színész társaság is létezik országunk szerte t. i.: 1) a' t. Abauj vgye pártfogása 's gr. Csáky Tivadar igazgatása alatt álló kassai 18 taggal. 2) a' dunántúli 15 tagú, melly nyaranta Balaton - Füred vendégeit mulatja az ott ez utóbbi pár éven t. Kisfaludy Sándor bizgó kormány-ügyelése alatt epült deli színházban. 3) a' miskolczyi 14 tagú. 4) a' debreczeni szinte 14 személyű. 5) a' szabadkai 15 tagú. 6) a' váczy, Balog János vezérlete alatt. 7) a' pápai, vezér-tagja Balog István. 8) nagy- v. szolnok-abonyi,

igazgató tagja Baky Gábor. 9) szigeti, Fehér Károly kormánytaggal. 10) bőnyi, vezéré Fekete Gábor. 11) szatmári, előjárója Keszi József. 12) magyar-becsei, Jánosy János elnöksége alatt. Nevet azon helytől ruházánk ezen, többnyire vándor, társaságokra, hol a közelebb mult 1833 végén adák mutatóványikat; 's így most Hazánk összeleg 13 színész egyesülettel bír. Nem volna e könnyű mind ezek tagjai színéből javából fővárosunk 's a művészet kívánatának megfelelő társaságot szerkeszteni? Itt azonban függelékül említeni szives hálatisztünk: hogy Szolnok-Abony (vagy Nagy-Abony) Pest vmegyei mezőváros birtokos urai már több ízben bizonyíták 's bizonyítják hazai nyelvünk és színészetünk iránt viseltető igaz pártfogó szeretetüket azzal, hogy nem tekintvén a színész társaságnak, melyet a szerencse hozzájok vezérle, művészi gyöngeségit, botladozó gyarlóságát, hiányos mutatóványinak előadására számosan megjelennek, 's náluk menedéket kereső Thaliánk bujdosó hiveit teletszaka szabad szállással 's bőven összegyűjtött gabonával nagylelkűen elősegíteni dícséretes hazafi szokásuk. Körülményesen előadja mind ezt színészetünk történetivel Könyves Máté ur 1834 Landerernél nyomtatott 's nagyszorgalommal füzögetett Játék-színi koszorújában.

Losoncyrul. F. hónap 3kán Alsó-Sztrégován mint közönséges lakhelyén kimult e világból Alsó-Sztrégovai és Kelecsényi Madách Imre cs. aranykulcsos és több ns megye táblabírája huzamosan tartott mell-vizkórságban élének 53ik évében. Benne Nógrád mindenkor a közjóra törekedett igen érdemes és munkás hazafitól, övéi pedig, kiknek javokra egyébiránt életét szentelé, forrón szeretett férj 's atyjoktul korán foszlattak meg.

A mult katonai évben, vagyis 1832 nov. 1sőjétől 1833 oct. utóljaig az irtalmas szerzetesek kórházaikban (milyen az egész ausztriai birodalomban mindössze 25. van 's különösen Magyarországon 12) vallás-különbség nélkül mint kellő, 's ingyen, összeleg 17,662 ügyefogyott beteg talált elfogadtatást és ápolást. E' számból 16,145 maradt meg életben, megholt 1,517; vallásra nézve általában volt köztük 1,531 protestans, 98 n. egy görög, 's 94 izraélita, a többi róm. katolikus. Legtöbbet vállalt e' számból a bécsi kórház, 2,716-tot t. i. kik közül 248 halt meg; azután a prágai, 2,072 őt, ezek közül kimult 216; továbbá a budai, 1,644 et, honnét 121 halt ki; a grätzi 1,234 et, elhunyt közülök 78; 's

végre a' pozsonyi 1,092 őt, honnan 115 halálozott meg. A' budai kórház betegek számát névszerint illetőleg, abban vallásra nézve találkoztunk r. katolikus 1,453; evangélikus 167; n. egy. görög 17, és mozes-hitű 7; keresetre jobbadán mesteremberek, napszámosak és szolgák. Külföldiek közül porosz volt 59; bajor 48, angol 30. O. Z.

A N G L I A.

E' pillanatban a' nagy gondolat, mellyel a' toryk foglalatosak nem az ismétli hatalomrajutás, mellyben (mint azt magok érzik) a' whigek 's radicalisok egyesült törekvésik ellen úgy sem tarthatnák sokáig magokat fen, hanem a' demokratia terjedésének gátlása. Csakugyan a' toryk is jól tudják, hogy a' whigek nagyobb hatalmoknál fogva is nem kevesbé hajladók a' demokratia ellenét, melly őket is veszéllyel fenyegeti, megfékezni. Így mindenből azt következtethetni, hogy mind a' két küzdő párt még továbbra elhalasztja megrögzött verseny v. irigy féltékenységét, hogy a' köz ellenséget (a' demokratiát) legyőzhesse. E' köz v. mind kettejökre nézve egyetemi érdekekben rokonak ugyan; habár másokban ellenlábások (antiposz-ok) is; de habár egyesül is a' whigismus és torysmus demokratiaelleni ostromában, ez még is, mind ezen ostromszövetség daczára is, mindegyre 's mindinkább terjed 's tetemesül, mert a' demokratiának e' két faggatója soha sem csatlakozik igazán 's őszintén egy szövetségi egésszé 's így nem is lehet eléggé erős megigázni vagy tönkre tenni egy olly elvet (principiumot) melly a' nagyobb számnak kedvez a' kevésbé károsodásával.

Illy ismértető egyenközt (parallelát) von a' francia 's angol propaganda közt egy kelendő tapasztalatu 's álláspontu szemlélő: A' francia propaganda kitűzött iránya: a' republicai v. demokratai elveket általánososan terjeszteni. E' szándékában nagyobb részint egy pozitív célra, úgy mint szabad intézvények (institutiók) alapítására törekszik az, habár a' következmény nem egyéb nyugtalanság- 's polgári viharál is. Mi azonban a' francia propaganda törekvésinél hihető és közönséges resultatunképen jelenik meg, noha a' vezérfejek mindenkép egy szempont szerint pozitív célra irányoznak: az, az angol kormány-propagandára nézve határozott legközelebbi cél. Ez nem fürkészi azon szellemet, mellyben valamelyik kormány művel vagy cselekszik; legyen ez szabad szellemű, legyen zsarnok kényű, azaz despotai: neki

mindegy. Ő ármányinak hálóját szintugy veti don Pedro mint don Miguel, Krisztina királyné mint don Carlos ellen; neki mindegy Lajos-Filep vagy orosz császár, hollandi király vagy belga kormány, mihelyt azt sejtí, hogy egyik vagy másiknak tekintete 's hatalma némileg megerősül — 's ennél fogvást eddigi védenczének v. pártfogottjának független nemzeti állását lehetségesnek tartja. Már ma is p. o. nagy zajt üt az új belga király ellen 's azt mondja, hogy Anglia iránt hálátlan 's az orosz császár kegyelmét vadássza; a' belga kormánynak pedig szemére lobbantja, hogy hajlandó a' porosz vámrendszert az angol gyárok kárával elősegíteni. 's t. e'f. — A' Francziánál tehát propagandai czél az elv (principium), az angolnál, érdeke (interesse), még pedig önségi 's erszéni.

Napkelet ügye minap olly irányzatot vón, melly az európai dolgokat még inkább összebonyolítani, 's az eddig olly szorgosan őrzött békét fenyegetni kezdé. A' porta szerződése Russziával aggodalmat ébreszte már is Angliában, mellynek politikáját természetesen mindenkor világkereskedése vezérli, 's Francziaország, melly a' juliusi zendület óta olly igen törekszik legalább egy részét ismét visszanyerhetni a' külpolitikára előbb gyakorlott hatásának, e' szövetség által, melly a' porta védletét minden bel és kül ellenség ellen egyedül Russziára bízta, megfosztatott Stambulban azon befolyástól, mellyre Roussin admiral 's követje lelkes fölépte által jutott. Innen a' hidegség 's feszengés, melly a' hetekben egy részről Russzia más részről Angol 's Francziaország között támadt. Ezért szólamlott a' párisi 's londoni sajtó, főkép a' ministeriumnak tolmácsul szolgáló lapokban, olly éles-marczonán meg Russzia ellen. Használó czélból történt a' sok készület a' franczia 's angol kikötőkben a' hajóhad-szaporításra, mint egy ellenszegzetül az Odessában, Sebastopolban 's más orosz révekben észre vett szokatlan munkásságra. Ha teljes fegyverzetben állnak már egymással szemközt a' hatalmak, akkor természetesen bajosbak az alkudozások. Ezen, még távoldad összeütöközést ellárítólág az ausztr. kabinet, mellynek hatalmas szózata főkép ez utolsó súlyos viszálykodásu éveken mindenha olly hathatós intéző vala az egyetemi béke-fentartásban, az orosz udvarhoz, (mellyhez a' münchengräzi értekezés óta ismét régi legbelsőbb viszonyait megújítva legszívesebb kötelékekkel csatlakozék) fordult 's a' legnyugtatóbb biz-

tosításokat vevé e' tárgyról, 's most mind ezek zálog v. kezes tanújelei egy szerződésé alakultak, mellynél fogvást a' két kormány Törökország fenmaradását, még a' most uralkodó szultán nemzettség történhető kihalása esetére is, még pedig Mehemed-Ali kizártával, biztosította. — Mint hirtelk, Lamb angol követtel is közlék e' dolgot, ki teljes megegyezéssel járult illy alkukötéshez, melly csak békeáldást áraszthat a' népekre, 's így az ausztriai fels. kormány itt ismét közbenjáró békeangyalként jelenik meg nem csak Európára hanem az egész világra nézve.

FRANCZIAORSZÁG.

A' Moniteur egy orani tudósítást közöl dec. 4dikéről egy jeles csata felől, mellyet 2200 franczia gyalog, 400 lovag, két ágyutelep és 100 génie-árkász (sapeur) 13 óra folytig állott vala ki 6 ezer lovas arab ellen az Atlas-hegy tövénel. — A' Messenger szerint az algieri biztosságnak (mellynek Bonnet gen. elnöke v. praesese) munkálati alapul e' három tárgyat tűzé elibe a' kormány: 1) az egészség állapotját, t. i. Algier mint gyarmat, a' Francziák mostani birtok-terjedékiben kedvez é amnyira az egészségnek, hogy nagy halomási veszély nélkül európaiak lakhassák 's mivelhessék? 2) a' gyarmatbirás jövendőjét, t. i. remélhetni e több új nagy áldozat nélkül közelebb kármentesítést a' már tett költségezekért? 3) az új igazgatást, t. i. mennyire hatalmaztassék rendkívül fel a' szállítvány fő kormánya 's czélirányos é az új igazgatás behozta előtt szigoru vizsgálat alá venni a' multat? — A' király a' hadminister előterjesztésére dec. 24ikén az éjszaki had tartalék-lovasságát 's a' lüneville-it eloszlatá. — Czartoryski hg. asztalánál dec. 26ikán 80 személy vala vendégül 's köztük minden Párisban tartózkodó lengyel generállal Fergusson 's Bignon urak is. Lengyelországerért, a' lengyel hadsergért, az angol-franczia szövetségért 's Németországerért is áldomásoza többek közt e' lakomázó vendégkoszorú. — A' dec. 27iki követházi ülésben tartá Dupin elnök-székbe lépti beszédét, mellyben a' képviselők által végzendő munkák foglalatját körülményesen előábrázolá a' kormány iránt szíves vonzalommal. — A' Courier nyomos hiedelemben van, hogy az angol, franczia és orosz udvarok közt fenforgó egyenetlenség békésen fog elintéztetni, 's ámbár a' Globe szerint nem rég is néhány franczia

hírlap azon lehetőséggel bibelődött, hogy Rusz-
szia expedíciót küldhet Keletindióba; még is
minden okkal hihető, hogy az éjszaki auto-
kratia közelebb is találhat még pedig hasz-
nosb munkát 's érdekesb mulatságot, mint a'
messze vidéki sivatag 's bizonytalan sikerű
keletindiai regényes táborozásban, mivel ez
ugy sem lenne olly kényelmes, mint az 1815-
ki séta-vitézkedés 's hősi ballagás Európa
esinos térein keresztül Páris felé; 's így a'
moszkai hírlap által követelve mondott azon
állítás, hogy az orosz 's angol közt legkö-
zelebb kötendő béke Calcuttában fog alárat-
ni, nem egyéb kérkedő fenyegetésnél, melly-
ről se a' moszka kormány se az említett hír-
lap nem is álmodott, hanem csak rém 's ki-
sértet v. lidérczképen kotlott és fogant meg
valami ábrándozó agyban.

Többek közt így rajzolja a' mostani fran-
czia szellemi láthatart a' hírlapok: Most esu-
pán két hatalom van Franciaországban: La-
jos-Filép és a' revolutio; minden egyéb hoz-
zájuk képest fénytelen homályban áll. A' re-
volutio a' dicső júliusi napokban egészen más-
rul gondolkodott, mintsem a' közép osztály
megerősítéséről. Lafayette amerikanismu-
sát akará behozni; Carrel egy keveréket a-
merikanismus és bonapartismusból létesíteni;
Cavaignac pedig a' robespierrei rendszert. Im
ez volt a' revolutio szelleme 's három akkori
fő eleme. Ezen örvénybe sodrattak meglepe-
tés által a' doctinairek 's a' polgári opposi-
tio, sőt maga a' dupinismus 's a' mai ugyne-
vezett tiers-parti is. Meggondolás nélkül dol-
gozék Lafayette kezökre 's Carrel védelme-
zé a' vádolt ministereket; — mert ez szol-
gált első lépcsőül a' közép osztály megerő-
södtere 's az Orleansi ház fölmagasodtára, ez
által szenvedé nyomást a' propaganda 's ez
köté meg a' hódítói szellem szárnyait. Ma
mindezt világosan általláthatni; egyszersmind
ez az, mi a' revolutiót bántja. Lafayette ne-
heztel, Carrel haragszik, Cavaignac dühöng.
— A' közép osztály kívül áll minden club-
bon, 's néz, figyel; mindazáltal azon mód,
melly szerint a' kézműveseket a' clubokban
rendszerezni, vagy őket a' clubbokkal test-
vérülő szövetségekbe vonni akarják, a' köz-
ép osztálynál még is némi gondot 's aggo-
dalmat szül. — A' clubbok és kézművesek,
ugy szinte a' clubbok, ifju tanulók 's fiatal
boltos legények közti szövetkezést meggá-
tolni 's megsemmáítani: ez a' politíának 's ítél-
lőszékeknek elég dolgot ad. — Ezen egye-
sületi tervek ellen, mivel mindegyiknek fa-

natikus párthívei vannak, a' politia erőtlen
gát-eszköz is; nem a' Carlismus, nem is az
ujdon alkotott monarchia fogja elharíthatni
azt, hanem egyedül fensőbb tudomány, mű-
vészet 's religio, ha ezek t. i. minden irány-
zatban és pedig közreható nagy terv szerint
hathatósan munkálnak az egészre 's a' t.

POROSZORSZÁG.

Dec. 4ikén Berlinben a' kir. kamarai tör-
vényszék az uj rövid (summarisch) és nyil-
ványos törvénykezési vagy pörtési rendszert
kezdé el 's ezt követendő kevés nap alatt a'
városi bíróságok is. Ránk Berliniekre nézve e-
gészen ujdun tünemény volt az ügyvédek szó-
vitázatot (plaidoyer) 's a' pörlekedő feleknek,
a' törvényszéki terem korlátinál, önmagok vé-
delmezését hallani. Méltóság és rend uralko-
dék mindenben; a' végzések nyomban követ-
keztek 's most így egy nap délelőtti óráiban
több per juta véghez, mint máskor több hét
alatt, tömérdek irka-firkálás és oklevelekkel.
Különösségül jegyezzük meg, hogy Porosz-
országban az első pör, ez uj forma szerint
két dáma közt intézteték el. — A' fenytő tör-
vény uj szelidülést nyer egy, oct. 9ikén költ
kir. kabineti rendelet által, mellynél fogvást
az határozatát meg, hogy a' vádolt büntet-
tes, ha önkényleg vallomást tesz, mindenkor
a' törvény által kimért leggyöngébb büntetést
szenvedje és semmi esetben testileg ne fe-
nyítessék. — A' lipesei hírlap Berlinből dec.
14ikéről egy privat levelet közöl, mellyben
egyebek közt ezt olvassuk: „Valóban igen
érdekes és megnyugtató — Poroszország a-
latvalóira nézve látni: hogy kormány-fér-
fiaink a' kor jelenetivel mint ismér-
kesznek meg, mint méltatják minden kül-
ország jelesb intézkedését, 's milly bölesen
illesztik 's alkalmazzák azt hazájok javára;
melly cselekvénynél sokszor mélyen gyöke-
rezett 's ugyanazért kedvesekké vált ideákat
's nézeteket is kell feláldozni. Ez kiváltkép az
igazságszolgáltatás és financia ügyében tör-
ténik, olly két intézvénynél t. i., mellyektől
a' nép köz szerencséje, nyugalma, bátorsá-
ga, vagyona 's jólléte főképen függ. Az első
valóban olly buzgón törekszik jobbra, hogy
a' kormányhatóságtól a' köz mély tiszteletet
's hálát nem tagadhatni meg. Méltán állíthat-
juk egyszersmind, hogy nálunk egy felvilá-
gosalt kormányférfi vagy törvényhozó testi
tag sinez, annál kevésbé nincs jogtudós, ki
Bentham munkáit v. eredetiben v. Be-
necke n. fordításában figyelemmel olvasni 's
azokból tanulmányt merítü elmulasztaná. Mind-

egyiknek irótermében megtalálhatni a lelkes, lángszellemű Angolnak irományit; kivesszük természetesen azon jogtudósakat, kik állításuk szerint főfájást kapnak, mihelyt e' szót „Philosophia“ csak mondatni hallják is.“ És még is csak igen ritkán történik emlékezés Benthamról, egy férfiról, kiről Staël asszony azt mondá, hogy: „azon vészterhes időket, melyekben ő (Staël asszony) élt, az utóvilág nem Bonaparte, nem Byron, hanem Bentham időkorának fogja nevezni.“ Benthamnek mély 's tiszta nézetei a' jogról kétségkívül már is nagy befolyást gyakorolának nálunk a' törvényvizsgáló bizottság végzésire 's munkáira, melytől mint biztosan várjuk, Poroszország nem sokára az egész törvénykezési rendszerben üdves reformot nyerend. Bentham munkájának álláspontja minden kérdésen kívül a' jogphilosophiára nézve egyetlen, mely tiszta, világos szempontokon alapszik 's praxisban kellőn gyümölcsöző. A' valódi morális Arithmetika, mely abban megalapítva 's fővonásiban kidolgozva van, minden jogphilosophiai feladásra (problema) nézve olly tökéletes 's meggyőzésig világos megfejtést nyújt, hogy igen kívánatos lenne: ha mi is azon homályos elveket (principiumokat) melyek e' tárgyban még folyvást honosak nálunk, valahára ezen, a' tudományt szintugy, mint a' józan emberi értelmet kielégítő tanulmánnyal cserélnők föl. De épen azért, mivel Bentham műveiben józan emberi értelem a' fővezér, nem egy hamar fog megtörténni, hogy philosophiánk, mely haszontalan hiu speculációk kódós szirtörmain barangol, vele összebarátkozzék. Eddig a' berlini lezkeczikkely.

SPANYOLORSZÁG.

A' közelebbi spanyolhaditörténetek, mind meg annyi apró 's keveset jelentő csatanyereségek a' kir. seregek résziről, 's rablások, fosztogatás és futás az insurgensekéről. Ezek igen természetes bélyegi a' guerilla-haborúnak. A' kir. hadaknak nagyobb dicsőség egy csapat insurgenst bekeríteni 's elfogni, vagy lakásukba visszaédesgetni, mint szétverni vagy üzni, mert ez által a' támadás ott is lobbadozni kezd, hol előbb hire sem volt; vagy az üzöttek, mint már különben is történik, utonálló csoportokká osztakoznak, erdei rablókká aljasulnak, vagy futnak Portugáliába d. Carloshoz; magok a' constitutionalisok pedig e' kergetésben, sárban és rossz utakon fáradságos menés és visszatérésekben időt vesztvén csupán 's költségeket tevén, ezélt alig vagy igen so-

kára érhetnek. Az utóbbi valamivel érdekesh győzödelmek közé tartozik Morella várának bevetele; mellyről gen. Hore hivatalos tudósítását az udv. ujság dec. 14kén egész terjedelmében közli. E' szerint a' vár, minthogy magát az ajánlott capitulationra meg nem adá, 12 óra hosszig, 4 egész álguból (2 mozsár és 2. 16 fontos) szakadatlan lövetvén, midőn épen ez álgukat a' falakhoz közelebb vontatnák, egy paraszt jelent meg a' várból egy levélkével, mellyben a' polg. előljároság az insurgenseknek a' várból ellenkező oldalon történt kitakarodását jelenté, mire a' vár minden további ellenállás nélkül azonnal elfoglaltatott. A' megfutamult insurgensek Arragoniának tartottak. Az egész ostromközben kár nem történt egyéb hogy a' belőtt rakéták két izben gyujtottak, 's egy szegény asszonyt a' golyó agyon talált. Különben se ostromlók se ostromlottak veszteséget nem szenvedtek. A' tudósító general, levele végén jutalomra ajánlja don Manuel Breton brigadiert, és d. Melchor Castana patantyú-ezredest, ki a' 4 álgut olly hatalmasan vezérlette, 's a' királyné valóban 20 Izabella-rendi keresztet azonnal el is küldött a' generálnak a' vitézettek között kiosztásul. Butron ezredes nyomba vette a' várból elosont támadókat 's mint hallik Calandanál (Arragoniában) utólérvén megverte és szétüzte. A' többi támadó általyos vezérletét Zavala viszi, ugyan az, ki a' vallásos háboru idején a' cortesek ellen fölzendülteket vezérlé 's két egész esztendeig volt képes minden megtámadást és üzetést a' hegyek 's erdőkben kiállani. Ő most seregeit, mint a' szükség magával hozza, majd egyesíti majd ismét aprókra szakasztja, 's győz és rabol hol módját ejtheti, de a' kir. sereget gondosan kerüli 's innét hada mind eddig legjobban áll; a' napokban minden házas vagy gyermekek fegyveresét haza küldé, 's a' nőtlen fiatalokkal, mint látszik, hosszú ellenállásra szánta el magát. Merinot, miután minden állásából kiszorítva, 's ütközeteket vesztve, a' portugáli szélekről, hová d. Carloshoz menekedni kívánt, visszaüztek, dec. 10kén egy picziny sereg kíséretében Valladolid vidékén látták; katonái mindössze valami 20—30an suta 's töredezett fegyverrel rongyos öltözetben meztláb vándorogtak a' sárban, lélekben 's testben csüggedten, többi kísérete előkelő nemzetségek tagjaiból, aszszonyságok és gyermekekből állott. Cuevillas vezértársa, miután egész hadát 's minden pogyászát veszté, maga még is uszással általtott a' széleken 's most d. Carlossal van. Fu-

ente del Ropel és Castro Gonzalonál is vonultak el carlista hadak Portugálba szándékoznak. Olmedónál a' Madritból kilopódzott kir. önkényesek szétverettek, Japesbe mintegy 60 carlosista későn estve beütve holmikát akart elragadozni, mellyek a' kir. seregek után szállítottak, de a' fegyveres polgárság által elűzettek. Valderroble és Calaceiteben gen. Carratala támadott meg némelly guerillákat 's lefegyverzett. Manchaban El-Locho vezérli az insurgenseket, az apró guerillákat Sedilla és Barba. Cabberos és Naval-Carnero, valamint maga a' főváros vidékén is egész bátorsággal járnak kelnek carlista fegyveresek 's fizetéseiket a' guisandoi klastrombul veszik. Matellana klastrom ellen, melly hasonlót cselekedett, már küldve vannak fenytő seregek. Sevilában már közel kiütöben volt a' lázadás midőn fölfedeztetett 's a' fő bűnösek elfogattak; az ott fekvő őrizet tisztsége jobbára részben vala benne, de az árulás bűzét jókor megörölvén Portugáliába egy kettőn kívül mind átszökött. Balmaseda Siguenzaban a' kir. kincstárt mintegy 100,000 frank értékig megrabolta, 's mellette a' ruha 's fegyvertárban találtakozott 305 uj öltözetet 's 17 puskát is előroztta. Butaresben Vargos carlosista vezér elfogott 's meglövetett, de emberei a' vidéken annál dühösebb pusztítók. Burgosban hasonlóan több elfogott guerilla-főt végeztek ki. Valenciába San-Martin generalt várták, az ott újra lábra kapott lázadást elfojtani. Carnicer guerilla-vezér 300admagával Beceite környékén lappang. Gen. Castagnon és El-Pastor Atan felé nyomultokban dec. 15kén egy tetemes carlista seregbe ütköztenek, de a' 60 főre menő tábor szem is elég volt őket zavarba sőt szaladásba hozni, csupán egy pap maradt közülök a' csatatéren halva. Azonban mindezen szalasztás és megveretés több ártalmokra van az üzöknek mint az üzötteknek. Ez utóbbiak gyakran ismét azon tájra térnek kergetés által vissza, honnan legelőször kiverettek. Így Bilbao környéke, mellyben csupán 600 rendes katona hagyatott őrizetül, már újra tömve carlositákkal, kik a' napokban néhány előkelő 's Franciaországból hazatért constitutionalist épen a' város kapui előtt fogtak 's magokkal a' hegyekbe huzoltak el. Lardizabal emberei ismét kurirokat 's utazókat fogdosnak el. Így Perier francia követ-ségi titoknokot Bergara mellett mintegy 40ig menő csoport tartóztatá föl 's csak másodnap, miután irományai kifürkésztettek 's közülök a' spanyol kormányéi kiszedettek, bocsátották

ismét utjára. Hasonlóan járt dec. 16kán Villarealnál a' Bayonéból Madritba menő postakurir, kitől egy guerilla-csapat minden leveleit elszedé, az egy francia kormányéin kívül, azokat is csupán azon megjegyzésre, hogy különben Franciaország jussal fogna birni fegyveres beavatkozásra. Dec. 18kán ismét egy angol utazót tartóztatnak volna föl, ha a' csoport előtt sebesen el nem vágat, miért is néhány puskagolyó röpült utána, de tetemes sérelem nélkül. A' toledo 's még egy más püspök eltűntek megyéjükből 's mint hallik már d. Carlossal vannak. Ennyi a' föllázadt vidékekről. Madritban uj kinevezéseket hirdet az udv. hirlap: Rivas hg. Cordova, Rubianez ur Corunna, Gor hg. Granada, Galdeano ur Barcelona 's don Martial Lopez Saragossa praefectusivá rendeltettek. Riera 's Gargollo dus tőkepénzesek, mivel a' kincstárnak nevezetes mennyiségű pénzt kölcsönöztek, finans-ministeriumi tanácsnokságra 's az első grófságra emeltettek. Burgos és Zarco del Valle ministerek az Isabella-rend nagyszerűjével tiszteltettek meg. Zea ur ellen a' népszellem folyvást az, melly előbb volt, gyűlöli őt Madrit úgy, mint a' seregek, ezek pedig mint egyik utazó beszéli, fennny mondogatják, hogy mihelyt a' támadókat legyőzhetendik, azonnal Zea urral huzandanak újat, 's bár mibe kerüljön, kivetkeztetik magas hivatalából. Közönségesen nem is kétlik, hogy akkor fog még majd az igaz háboru beállani, midőn a' carlisták legyőzve lesznek. A' liberálisok munka- 's vérbért fognak sürgetni, melly constitutional nem lesz egyéb 's mellyet a' királyné megtagadhatni nem fog, ha kettős háborut nem kíván. Zea ur elbukása kezdete lesz a' constitúciónak. Az éjszaki hatalmak nehezen fogják az uj kormányt hamarabb elismerni, mint az képes lesz d. Carlóst önkényleges lemondásra birni. De hát képes lesz e majd ezt eszközölni? 'S valljon hihető e hogy ugyanazon hatalmak Spanyolországnak majd új constitúciói rendszerét is elismerjék? Nem! ők azt ugyan egyenesen kimondani nem fogják, de eszközöket sem hagyni használatlan, annak minden oldalú gátlására. Ez tehát nem esekély akadály lehetne a' constitúciónak; de még nagyobb az, melly az ősi előteletes 's ennél fogva szegletes mostani igazgatás rendszerében fekszik. Spanyolországban, hol valódi birói hatalom nincs, hanem kitehető 's kötelesség-unt birák; hol vagyonos és hatalmas közép nép-osztály soha sem volt, hanem csak zsoldos tiszt- és hivatal viselők;

gazd
v. k
anna
toká
63
ható
rend

kén
hogy
sok
Zea
né
kon
deau
cába
gek
dult.
gyal
tanal
mell
hely
mén
mind
több
sebe
szell
lard
tová
szak
kurir
A' e
ják,
sek
ban,
töle
talor
papo
fegy
(El-
puzo
haso
nedi

prote
ellen
azon
csup
milly
által
ment
laszá
körü
része

gazdag gyár-birtokosak helyett apró és kóbor v. kalóz tózsérkedők; hol papság minden, 's annak kezeiben az ország vagyona 's földbirtokának harmadrésze; szóval, hol mindössze 63 's egymástól egészen különböző törvényhatóság uralkodik, ott valami új 's általános rendszert behozni szörnyű munka.

Ujabb. Bayonnei levelek az ott, dec. 24-kén keresztül utazott spanyol kurir után írják, hogy Madritban dec. 15kén a' constitutionalisok zendülő félben voltak a' ministerium ellen. Zea élete nagy veszélyben forga 's a' királyné maga lóháton ülve kelt alá 's fel az utcákon a' népet csilapítani. Az Indicateur de Bordeaux pedig 25ről következőt közöl: Guernicában (Biscayában) e' h. 21kén a' kir. seregek hadi szerencséje igen kellemetlenre fordult. E' seregek t. i. mellyek itt csupán 300 gyalog és 200 kir. őrseregbeli lovasbul állottanak, vakmerőn megtámadák Zavala táborát, melly 1900 főre ment 's igen kedvező állásban helyezkedett. Következése az lőn, hogy kemény harc után az őrseregbeli 200 jobbjára mind fölkonczoltatott, a' többi 300bul pedig több 80nál maradt a' csatamezőn, mintegy 120 sebet kapott, a' többi pedig a' merre leheté, széllyel futott. A' megvert kir. hadat gen. Solard Espinosa báró vezérlé. A' National írja továbbá, hogy a' rendes postautak ujra megszakadtak; az insurgensek el-elfogdozzák a' kurokat 's leveleiket elszedik vagy elégetik. A' constitutionalisok egyedül a' városokat bírják, a' síknak 's helységeknek az insurgensek urai. Zavala nagy adót sarczol a' falukban, 's Lequeitiában az alcaidet, (bíró) ki ezt tőle megtagadá, a' piaczon löveté agyon. Catalonia 's Arragonia teljes lázadásban van, papok és barátok csoportokat gyűjtenek 's fegyvereznek d. Carlos részére. Gen. Pastor (El-Pastor más) gen. Castagnon helyébe Guipuzcoa főkapitányává neveztetett, gen. Wall hasonló tisztségen Biscayába 's osztálynok Benedicto Alavába rendeltetett.

PORTUGÁLIA.

A' lissaboni Cronica dec. 17kén második protestatiót közöl a' pairségi jus-sérelmek ellen. Ellen mond ebben a' magas pairi test azon kitételnek is, mintha első protestatioja csupán kérelem vagy folyamodás lett volna, millyennek a' közönség előtt a' ministerium által magyaráztaték, 's ujabbán sürgeti a' mentülelőbbi elégtételt. D. Pedro másnapi válaszában: bár nem látja helyén, hogy jelen körülményekben a' törvényhozó-test egyik része némelly tagjai, kik közül négyen soha

nem is ültek a' házban, a' constitutio valamely cikkje magyarázgatásába bocsátkozzék, mindazáltal később nem fogja ellenzeni, ha az egész ellenmondás cortes elhatározás alá terjesztetik. 19kén hg Terceira ujlag választott 's kérte ő felségét: méltóztatnék tisztán és világosan kijelenteni, mellyik cikkely az, melly a' jelen körülmények miatt fölfüggesztve van, mint állittatik; 's mellyik melly folyvást erőben van? Ő Főlsége nem felelt többé 's a' dolog vég kimenetét még nem tudni. — A' hadi munkálatok felől dec. 20kig sem jött valami fontos új, a' két tábor előbbi allasaiban vesztegel. Hare ezredes folyvást álkudozik. Mondják, Lagost (Algarbiában) 8000 miguelista ostromolja 's ha segedelem nem jó, nem sokára be is veszi. Pedro külföldi katonái szerfölött elégtelenek, mivel zsoldjukat nem kapják rendesen, van hajó, mellyen a' katonák 3—4 havi elmaradt fizetést is követelnek; minap e' miatt egyik hajón zendülés üte ki 's a' tiszték fegyverrel kénytelenítették magokat védeni, míg más hajórul segéd érkezett. D. Miguel táborában hasonló nyugtalanságok uralkodnak, angol utazók, kik e' táborban megfordultak beszélnek, hogy a' tiszték általjában igen elunták a' polgári vérengzést, 's ha Pedro legalább egy szikra bizodalomra mutatná magát érdemesnek mint Miguel, bizonnyal abban hagynák a' további hadakozást. 11kén mintegy 50 szökevény jött által Saldannahoz Cartaxoba. Gen. Stubbs, mivel Portóban a' nép által igen kedvelteték, gyanuba jöve a' hadminister előtt, 's visszahivatott Lissabonba, hova 18kán meg is érkezett. Tisztében, mint mondják, gen. Torres fogná fölváltani.

A M E R I K A.

Veracruzai levelek szerint Santanna seregei minden ellenállás nélkül Guanaxuato városba bementek. Santanna maga 20kén ért 428 fogollyal Mexicóba. Az egész tartományban ismét helyre állott a' esend és béke. Santanna a' polgári kormány ujdön általvételekor egy proclamatiót bocsáta ki, mellynek elvei ha létesülnek, ezt új korszaki (era) sarkaltnak nézhetni. A' praesidens igen hajlik szelid 's fokkonkénti előhaladásra; de a' Congressus kinyilatkozatá, hogy pápa ő Szentségének nincs többé hatalma Mexico egyházi ügyekben, azért a' férfi és nő szerzetes klastromok zárait felnyittatá azon szabadság-tulajdonitással, hogy minden barát 's apácza polgári életbe visszaléphet. Sok apácza csakugyan használta is e' világi konty alá kerülhetési al-

kalmat. Tisztébe ismét lépte óta Santanna főleg az amnestia (bocsánatadás) 's papság ügyeivel foglaltos. Meghatározatott, hogy a' legveszélyesbek számüzetvén, halálos büntetés csak igen kevesetsujtson. A' choleraszünni 's takarodni kezd. Tömerdek szállítás érkezik ide kivált Európából, a' veracruzai révfok lepve hajókkal.

OLASZORSZÁG.

A' spanyol kormány sokat fárad, hogy a' szentséges atya kedvezését a' kis (Izabellita v. Izabellácska) királyné iránt megnyerhesse 's az ennél fogva a' sz. szék által a' spanyol trónuson elismértessék. De ez arra legkevésbé sem látszik hajlani. A' spanyol ügyviselők még Romában mindeddig mit sem végezhettek. Szint illy siker nélkül fáradoztak Nápolyban is. A' király újra kinyilatkoztató, hogy ő mind magára mind örökösire nézve köteles, — a' sali törvényhez szilárdul (fest) ragaszkodni, így ő szabad akaratból a' mostani spanyol királyszéket soha sem ismérndi el. Bizonyos, hogy a' regensné e' nyilatkozást épen nem fogadá kedvesen; mert míg a' nápolyi udvartól el nem ismértetik, addig nagyobb részint a' többi udvar is vonakodni fog. A' spanyol papság csak nem általánosan Romából nyer vezér szempontot, pillanatit mindenben Rómára függeszti 's így nehezen fog barátkozni 's egyesülni, olly országglási rendszerrel, melly a' pápa helybenhagyását nem bírja. Azért tehát még azon hódításokat v. győzödelmeket sem méltatják különös figyelemre, mellyeket a' királyné hadnépe a' baszk tartományokban tett; mivel ezek, a' római papság nézetinél fogvást a' királynénak csak addig fognak engedelmeskedni, míg azokban fegyveres hatalom intéz; sőt úgy hiszik, hogy az elégületlenség még nagyobb lesz, mihelyt a' kormány megsértendi azon privilegiumokat, mellyekkel a' nevezett tartományok régóta bírnak. E' privilegiumok főképp abban állnak, hogy kivevén a' várakat 's erősségeket, a' biscayai lakosak minden katonai tehertől mentek voltak 's határikon őrserget nem kelle tartaniok; ezenkívül még tulajdon vámigazgatás hasznaival is éltek 's úgy szólván, minden vámszítés alul fel valának szabadítva, melly által Biscaya némileg csempek v. dugárúk (Schmuggelwaaren) rakhelyeül szolgált. Ezekkel folytatott kereskedésök most szenvedni fog, vagy egész elnyomatásra jutni, mivel Madritban Biscayának ezen városbeli előjoga ellen mindig sürü volt a' panasz. A' csemp- v. dugáruskodás (Schmuggeley)

megszüntetése által a' spanyol éjszaki tartományokban Bordeaux és Bayonne veszt majd legtöbbet; mert ezen városokból évenként sok millió francnyi árukat csempeztek (surrantottak loppal) Spanyolországba 's azokat tetemes nyereséggel adák el.

ELEGY HIREK.

Reichenbach dr. Blansko környékén (Morvában) a' mult nov. 25 estvéjén történt és egész Morvaországban látott, 's mennydörgési robajjal 's cikázó villámlattal páros fénytűnemény (meteor) szülte 4 légi követ (aerolithot) talált 11 's több napi szorgalmas nyomozás után. — A' Berlinben gutasujtás által magtalanul kimult b. Rothenburg végrendelete utján 150 ezer pengő forintnyi értékű vagyona örökösévé a' berl. vakok intézete lön. — A' hanai hirlap szerint mindegyre folytatják a' vizsgálatokat Hauser G. meggyilkoltatása iránt, 's mivel itt ott olly hír is kezdé suttozni, mintha Hauser önmaga ölte volna magát meg, (a' mit józan 's pártatlan csak a' seb nagysága 's mélységinél fogva is annál kevesebbé hiszen, mivel semmi gyanítható oka sem vala ezt tenni a' szerencsétlennek), most kétrendű nyomozás rendeltetett. Mivel azonban néhány hónap óta Hauser származata, földalatti börtönlyukban állatmódon tengődte 's bitangba kitétele iránt új kémletek vannak folyamatban, 's ezek közül egyik ritka különöséggel kitapogatott nyomot esendes vizsga szemfüllel most is fürkésztetik, meglehet, hogy épen e' legközelebb kimotózott gyanuösvény alattomos kutatása nyujta okot ez ismételt 's elsült gyilkolati próbatétre. — Lacchesi Palli grófról (a' berry hgné férjéről) ki dec. fogyta felé Bécsbe randult Gréczből, azt rebesgetik, hogy az ausztriai tartományokban szandékozik, megtelepedni. — Az orosz ezár névnapján Paskevits a' helytartó hg 50 személynek, kik t. i. a' visszabujdosott zendítőkkel közösületbe v. más politikai vétségebbe szövödtek, teljes bocsánatot hirdete a' neki adott hatalomnál fogva. — Triesztben decemb. 26kán délután mintegy négy óra folytig iszonyú szélvész dühödött 's a' kikötőben is tetemes károkat tén; elsüllyedt 10 trabaccolo, pielegho és brazzerá, mellyek közül 7 fával 3 pedig gabonával terhelt vala; 10 hajó elveszté ladikjait, 26 részint derékban részint aladságiban (Tauwerk) többé v. kevesebbé károsult 's ezek közt 11 cs. k. szállító hajó, 3 görög, 1 angol, 1 belga, 1 hannoverai 's egy dán hajó is szerfölyött erősen sérült meg. —